

Een libertijn in de politiek

De Mémoires van Jean-Baptiste Louvet de Couvray

Een van de meest opvallende verworvenheden van de achttiende eeuw is het toegenomen prestige van de intellectueel of zoals men hem destijds noemde: de *homme des lettres*. 'De letteren geven iemand niet precies een positie', kon Duclos al in 1751 schrijven, 'maar wie niets anders heeft kan het er goed mee doen, en ze verschaffen hem een aanzien dat lieden die in rang boven hem staan lang niet altijd bereiken'. De carrière van Voltaire mag model staan voor de geboekte vooruitgang. In 1726 werd hij nog zonder omhaal door de lakeien van de chevalier de Rohan op een pak slaag getrakteerd, in 1778 onthaalde het Parijse publiek hem bij zijn bezoek aan de hoofdstad als een vorst.

Ook het aanzien dat Rousseau bij zijn vele lezers verwierf tekent de veranderde positie van de schrijver. Jean-Jacques werd vereerd als een moreel en geestelijk leidsman, bij wie men zelfs voor de meest intieme kwesties om raad aanklopte. Nog tekenender is de cultus die na zijn dood in 1778 rond zijn persoon opbloeide. Liters tranen moeten er zijn gestort bij zijn tombe op het 'Île des peupliers'. In 1780 ondernamen zelfs Louis XVI en Marie-Antoinette de bedevaart naar Ermenonville en desavoueerden zo in één keer alle vijandschap die de schrijver van het *Contrat social* tijdens zijn leven had ondervonden van de Franse overheid.

Het toegenomen prestige ging gepaard met een op zijn minst evenredig gestegen zelfvertrouwen. De *hommes des lettres* (waarmee evengoed filosofen als wetenschapslieden werden bedoeld) zagen zichzelf onbeschroomd als de nuttigste groep in de samenleving. Zij wierpen zich op als de wetgevers van de mensheid; na eerst de bijgelovige resten van het verleden te hebben opgeruimd, zouden zij de weg naar de toekomst wijzen. 'Elke schrijver met genie is de geboren magistraat van zijn vaderland', schreef abbé Raynal, een geestverwant van de Encyclopedisten. 'Hij moet verlichten waar hij kan. Zijn recht is zijn talent [...] Zijn tribunaal is de gehele natie, zijn rechter is het publiek, en niet de despoot die hem niet hoort of de minister die niet naar hem wil luisteren'. Dat klinkt radicaal, maar in de praktijk viel het met die radicaliteit wel mee, omdat despoot en minister naarmate de eeuw vorderde steeds vaker geneigd waren om wèl te luisteren.

In de laatste jaren van het Ancien Régime correspondeerde het intellectuele prestige van Voltaire en Rousseau met een opmerkelijke ontvankelijkheid bij de heersende elite voor de ideeën van de Verlichting. Daarvan profiteerden de directe opvolgers van de *philosophes*, lieden als Suard, Morellet, Marmontel en Chamfort, die zich rijkelijk lieten bedelen met jaargelden, premies en *sinécures*. De letteren bleken niet alleen in hoog aanzien te staan, ze leverden ook nog aardig wat geld op. Ongetwijfeld verklaart deze geriefelijke combinatie veel van de aantrekkingskracht die literatuur en filosofie in deze jaren op zoveel jongeren hebben uitgeoefend, veelal gestimuleerd door een zinderende ambitie en een roekeloze overschatting van het eigen talent.

In zijn baanbrekende studie *The literary Underground of the Old Regime* (1982) laat de Amerikaanse historicus Robert Darnton zien waarom er voor de meeste jongeren geen plaatsje aan de top was weggelegd. Het elitaire en corporatieve karakter van de

wereld der letteren gaf hen eenvoudigweg geen kans. Hun bestemming was daarom in veel gevallen wat Darnton, met een verwijzing naar de straat waar zich in de achttiende eeuw het Londense literaire bedrijf concentreerde, heeft genoemd: *Grub-street*, 'het schrijversslop' in de Nederlandse vertaling van zijn boek. Om den brode moesten zij er zich bezighouden met laster en pornografie in plaats van filosofie en literatuur.

Tegen het establishment dat zijn salondeuren voor hen gesloten hield, ontwikkelden zij een onverzoenlijke rancune, die vóór 1789 werd uitgeleefd in talloze schunnige schotschriften en *libelles*, en daarna in een dikwijls almaar radicaler wordend revolutionair élan. Het is opvallend hoeveel latere Jakobijnse coryfeeën (Darnton noemt Brissot, Carra, Gorsas, Manuel, Mercier, Desmoulins, Hébert, Marat, Collot d'Herbois en Fabre d'Eglantine) oorspronkelijk afkomstig waren uit de frustrerende krochten van het schrijversslop.

In dit rijtje hoort ook Jean-Baptiste Louvet (1760-1797) thuis, die al vóór de Revolutie op eigen gezag zijn achternaam had opgewaardeerd met het quasi-aristocratische toevoegsel *de Couvray*. Louvet was tijdens de Revolutie - naast onder anderen Brissot, Roland, Vergniaud en Barbaroux - een van de belangrijkste woordvoerders van de Girondijnen in hun strijd tegen de Montagnards, én hij had voordien als bewoner van het schrijversslop (hij werkte onder meer als *commis* bij de boekhandelaar Prault) een libertijnse roman met 'filosofische' inslag geschreven: *Une année de la vie du chevalier de Faublas* (1787).

Een essentieel verschil met de meeste andere broodschrijvers die tijdens de Revolutie revanche namen, is alleen dat Louvet als schrijver géén mislukking was. Zijn roman kreeg opvallend gunstige kritieken, en ook de financiële vooruitzichten waren allerm minst ongunstig. In 1788 publiceerde hij, aangemoedigd door het succes, een vervolg, *Six semaines de la vie du chevalier de Faublas*, en weldra kwam er ook nog een derde deel, *La fin des amours du chevalier de Faublas* (voltooid lente 1789, gepubliceerd 1790), waarvan Louvet in zijn *Mémoires* schrijft dat het hem 'de onafhankelijkheid zou verzekeren die mij zo dierbaar was'. Uit niets blijkt dat deze verwachting ongegrond is geweest: de *auteur* Louvet had de uitweg van de Revolutie dus niet nodig. In een eerste versie van zijn *Mémoires* schrijft hij zelfs dat zijn boeken vast 'driemaal zo veel' zouden hebben opgebracht als de Revolutie niet was uitgebroken.

Toch heeft dit zijn revolutionair enthousiasme niet in de weg gestaan. Die indruk geven tenminste Louvets - uiteraard achteraf geschreven - *Mémoires*. Als hij tijdens een bezoek aan Versailles, waar dan sinds enige weken de Staten-Generaal bijeen is, voor het eerst hoort spreken over de 'rechten van het volk', grijpt dat hem terstond aan; en als hem, kort daarna, het bericht bereikt van de bestorming van de Bastille, tooit hij zich in heilige geestdrift met een kokarde. Hij neemt het besluit zich in de politiek te storten.

Louvets eerste politieke daad was het schrijven van het pamflet *Paris justifié*, waarin hij de tocht van de vrouwen naar Versailles en de gedwongen verhuizing van

de koninklijke familie naar Parijs (5 en 6 oktober 1789) rechtvaardigt tegen royalistische kritiek. Op grond van deze publicatie werd hij als lid aanvaard door de toen juist opgerichte Jakobijnen-club. Daar zou men de eerste tijd van Louvet niet veel vernemen. Wel publiceerde hij in 1791 een tendensroman *Emilie de Varмонт ou le Divorce nécessaire, et les amours du curé Sevin* - een pleidooi voor de wettelijke erkenning van echtscheiding en voor het recht van priesters om te huwen. Daarnaast schreef hij in deze periode drie satirische toneelstukken, waarvan er uiteindelijk slechts één, *La Grande Revue des armées noire et blanche*, zou worden opgevoerd. Pas hierna ging Louvets politieke carrière serieus van start.

Op 25 december 1791 was hij het die namens zijn Sectie des Lombards (revolutionair Parijs was onderverdeeld in 'secties' van de Nationale Garde, een soort burgerwacht) aan de balie van de Assemblée Législative een petitie voorlas, waarin de volksvertegenwoordigers dwingend werd verzocht de geëmigreerde broers van de koning officieel - als contra-revolutionairen - in staat van beschuldiging te stellen. Zijn optreden maakte zoveel indruk, dat men hem een plaats aanbood in het belangrijke *Comité de correspondance* van de Jakobijnen-club, dat de betrekkingen onderhield met de geestverwanten in de provincie.

Tijdens de debatten in de club (waar Girondijnen en Montagnards toen nog niet als vijanden tegenover elkaar stonden) hadden zijn acties soms minder gewicht. Zo stelde hij voor om bij wijze van protest tegen hamsteraars en opkopers het gebruik van suiker en koffie af te zweren, totdat de prijzen van deze artikelen zouden zijn gedaald - alleen schrijvers hoefden er, volgens een amendement van Collot d'Herbois, niet aan mee te doen, want zonder koffie (al dan niet met suiker) zouden zij hun nuttige arbeid voor de Revolutie nooit kunnen volhouden.

Het grote discussiepunt in de eerste maanden van 1792 was de oorlog: Brissot en de Girondijnen verklaarden zich voorstanders van een oorlog tegen Oostenrijk. Daar regeerde de broer van Marie-Antoinette, die - naar men vermoedde: met medeweten van de Franse koningin - alles in het werk stelde om zijn zus en zwager in de hun afgenomen absolute soevereiniteit te herstellen. Robespierre en zijn sympathisanten waren tegen. Louvet, die in het *Comité de correspondance* samenwerkte met Brissots metgezellen Lanthenas en Bossec, schaarde zich aan de zijde van de 'Brissotins' en hield op 10 januari in de Jakobijnen-club zijn eerste vurige toespraak vóór de oorlog. Naar eigen zeggen wekte hij bij het aanwezige publiek een 'nagenoeg algemeen enthousiasme'. Het zou niet de enige keer zijn dat Louvet openlijk van mening verschilde met Robespierre.

Door Brissot werd Louvet met loftuitingen overladen in zijn krant *Le Patriote Français*, iets wat de band met de Girondijnen niet weinig versterkte. Toen de koning in maart 1792, onder druk van de Assemblée, enkele Girondijnse ministers in zijn kabinet opnam, was het volgens Louvet alleen aan een lastercampagne van Robespierre en de zijnen te danken dat hij niet ook werd benoemd. In de salon van Madame Roland (wier echtgenoot minister van Binnenlandse Zaken was geworden) werd Louvet weldra een van de vaste bezoekers. In haar memoires geeft Madame Roland een vleidend beeld van zijn capaciteiten: Louvet 'heeft bewezen dat zijn vaardige hand afwisselend de bellen van de dwaasheid kan doen rinkelen, de burijn

van de geschiedenis kan hanteren en de bliksemstralen van de welsprekendheid kan afvuren. Het is onmogelijk meer esprit met minder pretenties en meer bonhomie te verenigen; dapper als een leeuw, eenvoudig als een kind, sensibel mens, goed burger, krachtig schrijver, op het spreekgestoelte kan hij Catilina doen sidderen, dineren met de Gratieën en souperen met Bachaumont (een roddeljournalist uit de jaren zestig en zeventig, A.H.)'.

De lof was niet gratuit, want in april 1792 had Louvet op verzoek van de Rolands de redactie op zich genomen van een nieuwe krant, *La Sentinelle*, die tot enig doel had de politiek van de Girondijnse ministers te verkopen aan de Parijse sansculotten. De krant (gefinancierd door Rolands ministerie) verscheen ongeveer twee à drie keer per week en had de vorm van een affiche. In een sappige, oneerbiedige stijl verdedigde Louvet de zojuist uitgebroken oorlog tegen Oostenrijk, die door het hof en door Lafayette, op dat moment generaal in het Franse leger, zou worden gesaboteerd. Na het ontslag van de Girondijnse ministers in juni 1792 riep hij luidkeels om hun terugkeer. En nadat op 10 augustus de Parijse Secties een eind hadden gemaakt aan de monarchie en er verkiezingen werden uitgeschreven voor een Nationale Conventie, maakte hij propaganda voor de Girondijnse kandidaten.

Eén van hen was hij zelf. Dat hij verkozen werd, had hij overigens niet aan *La Sentinelle* te danken, want met de populariteit van de Girondijnen was het in de hoofdstad snel bergafwaarts gegaan. Louvet betrad de nieuwe volksvertegenwoordiging als afgevaardigde van het departement van de Loiret, waar hij de plaats innam van de in vijf departementen tegelijk gekozen *philosophe* Condorcet.

De Conventie zou het decor worden van de daad waarmee Louvet zich voorgoed van een plaatsje in de geschiedenis heeft weten te verzekeren. Op 29 oktober 1792 opende hij er de aanval op Robespierre, toen nog niet de 'onkreukbare' dictator van de deugdzame Terreur maar al wel een eind op weg om dat te worden. Vooral de succesvolle pogingen van de Parijse Gemeenteraad om de nationale politiek in haar greep te krijgen en de bloedige Septembermoorden (die Robespierre verdedigde met de retorische vraag: 'Burgers, had u dan een revolutie zonder revolutie geweld?') dreven de tegenstelling tussen Girondijnen en Montagnards op de spits. Na 10 augustus was de gezamenlijke vijand ter rechterzijde uitgeschakeld, nu kon eindelijk de onderlinge rekening worden vereffend.

Van Louvets aanval op Robespierre zijn diverse verslagen bekend, en uit alle blijkt dat het een hoogst dramatische gebeurtenis moet zijn geweest, die door - vermoedelijk - de Rolands volmaakt was geprepareerd. In scenisch opzicht althans, in politiek opzicht kan beter, zoals de negentiende-eeuwse historicus Michelet meende in zijn *Histoire de la Révolution française*, worden gesproken van een fatale vergissing, die Robespierre nauwelijks schade toebrengt en daardoor de positie van de Girondijnen alleen maar verzwakte.

De bewuste negenentwintigste oktober werd in de Conventie eerst het woord gevoerd door Roland, die een rapport voorlas over de zorgwekkende toestand van

Parijs en daaraan enkele insinuaties van derden aan het adres van Robespierre toevoegde. Deze beklagde zich, in heilige onschuld, dat niemand hem kennelijk recht in zijn gezicht durfde te beschuldigen. Dat was het moment waarop Louvet had gewacht. Volgens het *Journal des débats* ging het daarna als volgt: 'J.B. Louvet begeeft zich naar het midden van de zaal. Hij staat voor het spreekgestoelte, hij kijkt Robespierre aan: ik bied mij aan, zegt hij, ik bied mij aan als je tegenstander. Er heerst grote stilte; alle blikken richten zich op Louvet. Robespierre, bewegingloos op het spreekgestoelte, kijkt hem aan en lijkt aangedaan. Louvet gaat verder: Ja, Robespierre, ik ben het die jou beschuldigt. De stilte houdt nog even aan. Robespierre volhardt in zijn houding. Dan bestijgt Louvet het spreekgestoelte. Er wordt voor hem geklapt'.

Nadien zouden er nog enkele 'Robespierrides' volgen. Gezien het overwicht van de Montagne konden ze niet meer in de Conventie worden uitgesproken; ze verschenen als pamfletten. In al deze teksten beschuldigt Louvet zijn tegenstander ervan samen met Marat en Danton af te stevenen op de dictatuur, hij heeft het over een toekomstig 'triumviraat' en ontwaart in de coulissen de konkelende schim van Philippe ('Égalité') Orléans, de op de macht azende neef van de afgezette Louis XVI. In zijn *Mémoires* (gepubliceerd in 1795) zal hij deze beschuldigingen tot in het absurde doortrekken: Robespierre, Marat en Danton worden ontmaskerd als heimelijke royalisten, die zowel bij de Oostenrijkse als de Engelse vijand op de loonlijst staan, de Republiek lijkt de prooi te zijn geworden van een monsterlijk buitenlands complot. Met hetzelfde type argumenten placht Robespierre, rücksichtslos als altijd, zijn vijanden in diskrediet te brengen.

Bij Louvet laat de absurditeit zich verklaren, behalve uit zijn paranoïde fantasie, uit wanhoop en rancune over het feit dat de Girondijnen definitief ten val waren gebracht toen hij zijn *Mémoires* schreef. Op 2 juni 1792 had de Conventie, omsingeld door de gewapende sansculotten van de Parijse Gemeenteraad, de arrestatie bevolen van haar Girondijnse leden, onder wie uiteraard Louvet. Omdat hij de klap had zien aankomen, was hij voor alle zekerheid vast naar huis gegaan. Zo wist hij aan de gevangenis en de guillotine te ontkomen. Kort daarop verliet hij Parijs om in Normandië en de Gironde, samen met lotgenoten als Guadet, Salle en Barbaroux, de bevolking van deze departementen te bewegen tot een opstand tegen de door het Parijse grauw en Robespierre's *Comité de Salut Public* geregeerde Conventie.

Het jammerlijke echec van deze onderneming wordt beschreven in de tweede helft van Louvets *Mémoires* (de eerste helft bestrijkt de jaren van zijn Parijse politieke leven), die alleen al hierom een document vormen van grote historische waarde. Door een ooggetuige die er geen enkel belang bij heeft althans in dit opzicht de feiten te verdraaien, wordt een overtuigend beeld geschetst van de ongegrondheid van de Girondijnse verwachtingen: bijna niemand was bereid voor hen zijn leven te wagen. Maar dit is niet de enige waarde van deze *Mémoires*. Zo schreef de Britse historicus J.M. Thompson in 1929: 'There can hardly be a better refugee-story in modern literature'. Een beetje overdreven misschien (na 1929 zijn er nog heel wat goed schrijvende vluchtelingen in de moderne literatuur opgedoken), al valt niet te ontkennen dat Louvet er een spannend verhaal van weet te maken. Net als zijn drie romans over de chevalier de Faublas demonstreren de *Mémoires* het onmiskenbare

talent van hun auteur.

Ze zijn ook nog om een andere reden te waarderen: als een opmerkelijk bewijs van het toegenomen prestige van de *hommes de lettres* in de achttiende eeuw. Op vrijwel elke bladzijde komt dat prestige tot uiting, zowel in de hoge vlucht van Louvets politieke carrière als in zijn welhaast megalomane eigendunk.

Bescheidenheid, zo blijkt weer eens, behoort niet tot de meest opvallende revolutionaire deugden. Louvet moet zichzelf geweldig hebben gevonden. Zonder een spoor van gêne of terughoudendheid roemt hij zijn eigen republikeinse *vertu*, zijn moed en zijn feilloos inzicht in de toch tamelijk gecompliceerde verwickelingen van het revolutionaire Frankrijk. Na een woordenwisseling met Robespierre in de Jakobijnen-club, die natuurlijk in zijn voordeel is geëindigd (op papier wint Louvet elk debat), lezen we: 'Nooit misschien hadden de rede en de waarheid een schonere overwinning op de leugen en de razernij behaald'. Wanneer Louvet in de zomer van 1792 de redactie op zich neemt van het noodlijdende *Journal des débats*, weet hij nog in dezelfde alinea te vermelden dat het abonneebestand zich prompt verdrievoudigde.

Het mooiste van al is zijn commentaar op de gemankeerde ministerbenoeming. 'Dat was', schrijft Louvet, 'de eerste fout van de republikeinse (lees: Girondijnse, A.H.) partij. Zij heeft er duur voor moeten betalen. En bovenal heeft het mijn land heel wat bloed en tranen gekost. Ach! welk een vreemd fatum verordonneert het toch dat de lotsbestemming van één man zo'n invloed kan hebben op de lotsbestemming van een rijk?' Waarna een uiterst rooskleurige opsomming volgt van wat er allemaal niet zou zijn misgegaan, als men zo verstandig was geweest om hem wèl te benoemen. De Franse Revolutie krijgt bij Louvet onwillekeurig de trekken van een kosmische strijd tussen Goed en Kwaad, waarin hijzelf als kampioen van het Goede nog net niet het onderspit delft.

Wie de toon heeft gezet voor dit heroïsche egodrama, daaraan kan nauwelijks getwijfeld worden; het is die andere pleitbezorger van de deugd geweest, tegen wie naar eigen oordeel de hele wereld had samengespannen: Jean-Jacques Rousseau. Dat Louvet voor hem een hartstochtelijke bewondering koesterde, zoals zoveel van zijn generatiegenoten, is al evenmin aan twijfel onderhevig. In Louvets *Mémoires* klinkt, vooral in de meer pathetische passages, onversneden de echo die Jean-Jacques aan de harten van zijn bewonderaars wist te ontlokken. Wat bij Louvet alleen ontbreekt is de duik in de diepten van het eigen innerlijk. Anders dan Rousseau in diens *Confessions* blijkt hij geen enkele behoefte te hebben de eigen ziel te ontleden om vervolgens de blootgelegde delen in geschrifte aan de lezer te presenteren. Louvet doet niet aan introspectie. Met zijn ongeschokte gelijk en zijn smetteloze deugdzaamheid blijft hij als personage volstrekt eindimensionaal, net als de personages van zijn pre-revolutionaire libertijnse roman.

Louvet heeft zijn *Mémoires* in feite geschreven als een roman. Zelfs de amoureuze intrige is niet afwezig, want behalve over de *grandeur et misère* van zijn politieke loopbaan vinden we er ook het verhaal van zijn liefde voor 'Lodoïska', de

vriendin wier pseudoniem niet toevallig werd ontleend aan een episode uit *Une année de la vie du chevalier de Faublas*. Fictie en werkelijkheid laat Louvet zorgeloos door elkaar heen lopen. De beschrijving van zijn eigen revolutionaire belevenissen weerspiegelt de roman en kleurt de manier waarop politiek en liefde in zijn *Mémoires* naast en tegenover elkaar worden geplaatst.

Van Baudelaire is de uitspraak, naar aanleiding van Choderlos de Laclos' *Les liaisons dangereuses*: 'De libertijnse boeken becommentariëren (...) en verklaren de Revolutie'. In elk geval klopt dat voor de roman van Louvet, waarvan de drie delen in 1791 voor het eerst verschenen onder de verzameltitel *Les amours du chevalier de Faublas*. Louvet geeft in zijn roman een even vrolijk als vernietigend beeld van de corrupte zeden van de adel onder het Ancien Régime. De romancier moet de 'geschiedschrijver van zijn tijd' zijn, lezen we in het voorwoord. In hetzelfde voorwoord blijkt hij niet minder de moralist van zijn tijd te zijn. Zich bij voorbaat verdedigend tegen het verwijt een 'immorele' roman te hebben geschreven, merkt Louvet op: 'Lees mijn ontknoping, die zal mij ongetwijfeld vrijpleiten'.

Inderdaad, de roman kent een deugdzame ontknoping. De zinnelijke libertijnse liefde verliest het pleit als Faublas, door rampspoed en waanzin gelouterd, tenslotte kiest voor de huwelijkstrouw. Zijn verhouding met de deugdzame Sophie die zijn vrouw zal worden, biedt trouwens al van meet af aan een moreel tegenwicht tegen de libertinage en toont aan dat de lichte zinnige Faublas nog niet geheel aan de verdorvenheid ten prooi is gevallen. Opvallend is dat juist bij deze verhouding Rousseau te hulp wordt geroepen. Meestal brengt Louvet de libertijnse erotiek op suggestieve wijze (zijn roman is geen pornografie) zo compleet mogelijk in beeld, maar bij de enige bedscène van Faublas en Sophie volstaat hij met een verwijzing naar Rousseau's sentimentele brievenroman *Julie ou la Nouvelle Héloïse*. Deugdzame erotiek ging zijn libertijnse pen kennelijk te boven.

Nu was het in de achttiende eeuw niet ongebruikelijk dat libertijnse romans eindigden met een veroordeling van de wulpse monde en een keuze voor het huwelijk. Men heeft hierin wel een pleidooi willen zien voor het herstel van de oorspronkelijke aristocratische waarden, die vanaf de zeventiende eeuw door het monarchale absolutisme zouden zijn gecorrumpeerd. Bij vroegere libertijnse auteurs als Crébillon fils en Duclos lijkt me deze interpretatie zeker te verdedigen. In het geval van Louvet gaat zij echter niet op.

Hoewel de sociale boodschap van *Faublas* amper verder gaat dan een 'feodaal' paternalisme, heeft de politieke boodschap een duidelijk andere - republikeinse - inhoud. Faublas' Sophie blijkt de dochter te zijn van een Poolse edelman, en het is diens levensverhaal dat het contrast levert met het onverantwoordelijke *dolce vita* van de Parijse aristocraten. Tegenover de libertijnse corruptie plaatst Louvet het republikeinse idealisme van Lovzinski en diens schoonvader Pulauski, die beiden nadat Polen is verloren de strijd voor de vrijheid voortzetten in Amerika. Door Pulauski op diens sterfbed ook nog de Franse Revolutie te laten voorspellen, maakt Louvet bovendien duidelijk welke toekomst er na 1789 voor de libertinage was weggelegd, namelijk geen.

Het verbond tussen politieke deugd en ware liefde, belichaamd door Sophie,

blijkt helaas ook zijn schaduwzijden te kennen. Dat leert het levensverhaal van Lovzinski. Daarin gaat het niet alleen om de Poolse vrijheidsstrijd, maar ook om de liefde van Lovzinski voor Pulauski's dochter Lodoïska. Beide zaken blijken op een fatale wijze met elkaar samen te hangen. Aanvankelijk weigert Pulauski zijn dochter aan Lovzinski te schenken, zolang deze niet met hem tegen de Russische pion Poniatowski kiest. Nadat Lovzinski op zijn schreden is teruggekeerd en eindelijk Lodoïska heeft mogen huwen, verliest deze zijn vrouw en dochter wanneer de Russen de Poolse vrijheid de nek omdraaien. Liefde en politiek onderhouden in de roman een ambivalente relatie met elkaar: beide putten weliswaar uit dezelfde deugdzame bron, maar in de praktijk zijn beider belangen tegengesteld, aangezien in de politiek de deugdzaamheid zo vaak het onderspit delft.

Dezelfde ambivalentie komen we tegen in Louvets *Mémoires*. Van begin af aan wordt de roep van de politiek er geplaatst tegenover de liefde voor 'Lodoïska'. Verbazingwekkend misschien, gelet op Louvets libertijnse reputatie. Maar leven en letteren lopen hier even uiteen: de auteur van *Les amours du chevalier de Fuablas* was zelf, anders dan zijn jonge held, het tegendeel van een schuinsmarcheerder. De keuze voor de deugdzame liefde, de ontknoping waarmee Louvet zich hoopte te rechtvaardigen, kwam in zijn geval niet voort uit schijnheiligheid.

In Louvets leven bestond, voor zover we weten, maar één allesoverheersende geliefde. Haar werkelijke naam was Marguerite Denuelle, een jeugdvriendinnetje dat op zestienjarige leeftijd tegen haar zin was uitgehuwelijkt aan een veel oudere man. Aan haar affectie voor Louvet deed de bruiloft geen afbreuk en vermoedelijk onderhielden zij al ruimschoots vóór het uitbreken van de Revolutie een buitenechtelijke relatie. Ziedaar het enige aspect van hun liefde dat je 'libertijns' zou kunnen noemen: Marguerite Denuelle pleegde overspel. Een onvermijdelijkheid, aangezien echtscheiding pas in 1792 bij de wet zou worden geregeld, wellicht mede onder invloed van Louvets niet geheel belangeloze pleidooi daarvoor in zijn roman *Emilie de Varmont*.

In zijn *Mémoires* schrijft Louvet dat hij na zijn bezoek aan de Staten-Generaal spontaan het plan opvatte om een krant op te richten, met als enige doel 'de zaak van het volk' te dienen. Het ging toen niet door, omdat hij daarvoor naar Parijs moest verhuizen, waar hij het gezelschap van Lodoïska (die niet in de hoofdstad woonde) zou moeten missen. 'Ongetwijfeld is een vurige en constante passie, die wij heilig kunnen noemen, mijn excuus. Maar toch vraag ik mij af: ben ik zonder blaam tegenover het vaderland?' De ambivalentie stak dus al vroeg de kop op.

Dat wil niet zeggen dat Lodoïska tegen de Revolutie zou zijn geweest. Na de bestorming van de Bastille is zij het uit wier handen Louvet een roodwitblauwe kokarde ontvangt, hét symbool van revolutionaire gezindheid: 'Ik zat geknield voor mijn lieve vriendin. Mijn tranen stroomden over haar hand, die ik vervolgens naar mijn hart bracht, dat met zoveel kracht klopte. Het was een moeilijk weer te geven mengeling van patriottisme en liefde die ik voelde'.

Een tijdlang hoeft er van ambivalentie geen sprake meer te zijn, maar Louvet laat er geen twijfel over bestaan dat dit alleen te danken is aan de ruimhartigheid van Lodoska, die zichzelf uit naam van het vaderland wegcijfert voor de politieke ambities van haar minnaar. Wanneer Louvet zich in 1791 daadwerkelijk in de politieke arena waagt, roept zij hem toe: 'Ga, werk voor hen, ik vind het goed; laten wij ons opofferen voor hun geluk...' Wat er *de facto* wordt opgeofferd, dat is het al van vóór de Revolutie stammende plan om met z'n tweeën gelukkig te worden, in afzondering van de rest van de wereld. Een geluk volgens het recept van Rousseau, zou je kunnen zeggen.

De tegenstelling tussen liefde en politiek is dus in werkelijkheid niet opgeheven. In de rest van de *Mémoires* vormt zij het leidmotief, dat enerzijds de onbaatzuchtigheid van Louvets revolutionaire inzet onderstreept, anderzijds het relaas van een romantische spanning voorziet. Naarmate het Louvet politiek minder voor de wind gaat, neemt het belang van de liefde toe, maar het pakt allemaal wat minder fataal uit dan in de Lovzinski-episode in *Les amours du chevalier de Faublas*. Louvet verliest zijn Lodoïska *niet* aan de vijand; na de val van de Girondijnen is zij het juist die zijn weerstand op peil houdt. Michelet schrijft daarom niet ten onrechte: 'De liefde heeft Louvet gered'. De herinnering aan Lodoïska weerhoudt hem van zelfmoord, zij maakt voor hem een schuilplaats in Parijs, en na het echec van de opstand in Normandië en de Gironde bereidt zij de vlucht voor naar de Jura waar de beide geliefden, door de omstandigheden verlost van de politiek, alsnog hun oorspronkelijke plan trachten te realiseren.

Als we de *Mémoires* mogen geloven: met succes. Terwijl Frankrijk zucht onder de Terreur van Robespierre, is Louvet gelukkig met zijn Lodoïska, en met hun weldra geboren kind. Voor het eerst gaat hij zelfs twifelen aan de zin van de Revolutie, zozeer slaat de balans door in het voordeel van de liefde. Het gedrag van zijn landgenoten heeft hem geleerd, lezen we, dat 'elke verzameling mensen, door dwazen als ikzelf zo pompeus een volk genoemd, in werkelijkheid slechts een achterlijke kudde is, maar al te blij om te kunnen kruipen onder het juk van een meester'.

Schril is het contrast van deze karakterloosheid met de ervaring van - individuele - vrijheid die Louvet in de wouden van de Jura deelachtig wordt: 'Met mijn ongeduldige voeten betreed ik die woeste aarde, razendsnel ren ik door de stilzwijgende labyrinten van deze schuilplaats, met moeite beklim ik de enorme rotsblokken die ordeloos in het rond liggen, voorzien van scherpe punten en begroeid met reusachtige eikenbomen: weldra vind ik mij terug op de rand van een afgrond, op de bodem stuwt een onbevaarbare stroom met veel lawaai zijn antedeluviale watervloed voort, ik denk na, mijn meest stoutmoedige ideeën geef ik de vrije teugel: Welke sterveling is hier ooit gekomen? Hier, ver van de mensen en in het zicht van God, ben ik nog mijzelf en ben ik vrij, ondanks alle revoluties en in weerwil van alle tirannen!'

De vergelijking met het lot van Rousseau ('O! mijn meester, O! mijn steun en toeverlaat, sublieme en deugdzame Rousseau!) ligt hierna voor de hand en is even obligaat als de vergelijking van het liefdesgeluk dat Lodoïska hem verschaft met de kuise idylle van Julie en Saint-Preux in *Julie ou la Nouvelle Héloïse*. Maar hoe obligaat en

vanzelfsprekend ook, de verwijzing naar Rousseau krijgt binnen de *Mémoires* een politieke kleur die destijds onder revolutionairen minder gebruikelijk was.

De revolutionaire populariteit van Rousseau gold vooral de optimistische boodschap van morele en politieke regeneratie, die men uit zijn oeuvre meende te kunnen distilleren. Op grond van die boodschap rechtvaardigde Robespierre zijn 'Terreur', die uitdrukkelijk een 'deugdzame' terreur heette te zijn, door hem uit naam van het volk uitgeoefend om datzelfde volk vrij en deugdzaam te maken. Deugdzaam dan allereerst begrepen in de republikeinse zin van het woord. Voor het beslist niet minder sterke *pessimisme* van Rousseau toonde men veel minder belangstelling. Wat moet een revolutie ook met cultuurpessimisme?

Louvet, de verslagen revolutionair, sluit daarentegen precies bij die sombere kant van Rousseau's oeuvre aan, niet zozeer bij het *Contrat social* als wel bij het *Discours sur l'origine et les fondements de l'inégalité* en bij het autobiografische werk. Vooral in Rousseau's laatste geschrift, de nooit voltooidde *Rêveries du promeneur solitaire*, vinden we een aan misantropie grenzend pessimisme maar ook een strikt individualistische vrijheid, die beide terugkeren in de Jura-passages van Louvets *Mémoires*.

Bij Louvet komt dit pessimisme lijnrecht te staan tegenover een revolutionair optimisme, dat als zodanig bij Rousseau ontbrak. Vandaar dat Jean-Jacques ook door de Contra-Revolutie als een *maître à penser* kon worden omarmd. Louvet lijkt in zijn *Mémoires* het contra-revolutionaire kamp soms dicht te naderen. Toch heeft hij zijn tenten er nooit opgeslagen. Toen hij na de staatsgreep van 9 Thermidor (27 juli 1794), die een eind maakte aan de Terreur, terug kon keren naar Parijs om zijn oude plaats in de Conventie weer in te nemen, bleek het pessimisme hem alweer te hebben verlaten. Terwijl menige ex-Girondijn zich ontgoocheld tot het royalisme bekeerde, bleef Louvet de Republiek trouw. Vanwege zijn vroege dood in 1797 zou daar geen verandering meer in komen.

Aan de bijzondere betekenis van Louvets pessimisme, hoe voorbijgaand het ook mag zijn geweest, doet de terugkeer van het revolutionaire vuur intussen niet af. Juist dankzij dit pessimisme leveren zijn *Mémoires*, waarin de ambivalentie inzake politiek en liefde zo dramatisch wordt opgeroepen, niet alleen een pakkend bewijs van het toegenomen prestige van de achttiende-eeuwse *homme des lettres*; ze doen ook al iets vermoeden van de illusies en teleurstellingen van alle latere geëngageerde schrijvers en intellectuelen, voor wie de Franse Revolutie de toegang tot de actieve politiek had ontsloten.

(*Maatstaf*, 1988, 9/10)